

Informes de seguiment de la pandèmia de covid-19 a països i regions del Sud Global Nº 21

4 d'octubre de 2020

Embarassos en adolescents i matrimonis infantils durant la pandèmia a l'Àfrica

El 29 de setembre, oficialment es comptabilitzava un milió de morts a causa de la covid-19. Aquest número de morts és, sens dubte, esgarrifós. Però desgraciadament, és només una petita part de totes les conseqüències a nivell de mortalitat i morbiditat que la pandèmia està tenint arreu del món. Aquestes conseqüències són multidimensionals, a diferents nivells i afecten més o menys en funció de les desigualtats pre-existents de cada individu. Són doncs aquelles persones que es troben en les interseccions de diferents desigualtats com el gènere, l'estatus socioeconòmic, l'ètnia, l'orientació sexual, l'edat o la regió geogràfica qui es veuen més afectats.

En aquesta sèrie d'informes intentem fer ressò d'algunes d'aquestes conseqüències (BIOCOMSC, 2020). Per exemple, la monopolització dels recursos econòmics i mèdics per a tan sols una malaltia ha derivat en que moltes altres malalties transmissibles i no transmissibles augmentin la seva incidència o empitjorin els casos ja existents. També, les condicions pre-existents de discriminació de gènere s'han vist aguditzades, posant en perill la salut de milions de dones i nenes. I és que, tal i com passa amb moments de crisi de tot tipus, han augmentat els casos de violència de gènere, la incidència de malalties de transmissió sexual així com els embarassos en adolescents i els matrimonis infantils.

Les *Nacions Unides* estimen que com a conseqüència de l'increment de la pobresa i l'atur per la covid-19, **18 milions de dones estan perdent l'accés a mètodes anticonceptius**. De fet, un qüestionari recent de l'*Organització Mundial de la Salut* ha determinat que **la planificació familiar i els mètodes anticonceptius són dels serveis de salut més interromputs durant la pandèmia**, afectant 7 de cada 10 països al món (OMS, 2020). Al començament de la pandèmia el *Fons de Població de les Nacions Unides (UNFPA, sigles en anglès)* juntament amb diverses universitats va modelitzar l'impacte potencial de la pandèmia en els serveis de planificació familiar. Van determinar que **6 mesos d'impacte sever en els sistemes de salut en 114 països amb un Índex de Desenvolupament Humà (IDH) mig i baix, podria derivar en una falta d'accés a mètodes anticonceptius per a 47 milions de dones que al seu torn derivaria en 7 milions d'embarassos no desitjats** (UNFPA, 2020).

Àdhuc, en cas d'embaràs, la situació actual de monopolització dels serveis sanitaris no permet una bona atenció a la salut prenatal i postnatal de les dones. Encara l'any 2017 segons l'*ONU Mujeres*, **810 dones morien diàriament per causes evitables relacionades amb l'embaràs o el part, essent el 94% d'aquestes morts en països amb un IDH baix o mig-baix** (ONU Mujeres, 2020).

Més enllà de la situació d'escassetat que molts països han patit en quan anticonceptius i serveis d'atenció a la salut prenatal i postnatal, les mesures de confinament preses i el

tancament de les escoles han significat que moltes nenes es veiessin obligades a tornar a casa dels seus pares, un lloc que no sempre és un espai segur. I és que, segons l'**UNFPA durant períodes de confinament la violència de gènere augmenta mundialment un 20%, el que significa que després d'un confinament de 6 mesos hi haurien hagut 31 milions de casos addicionals de violència de gènere** (UNFPA, 2020).

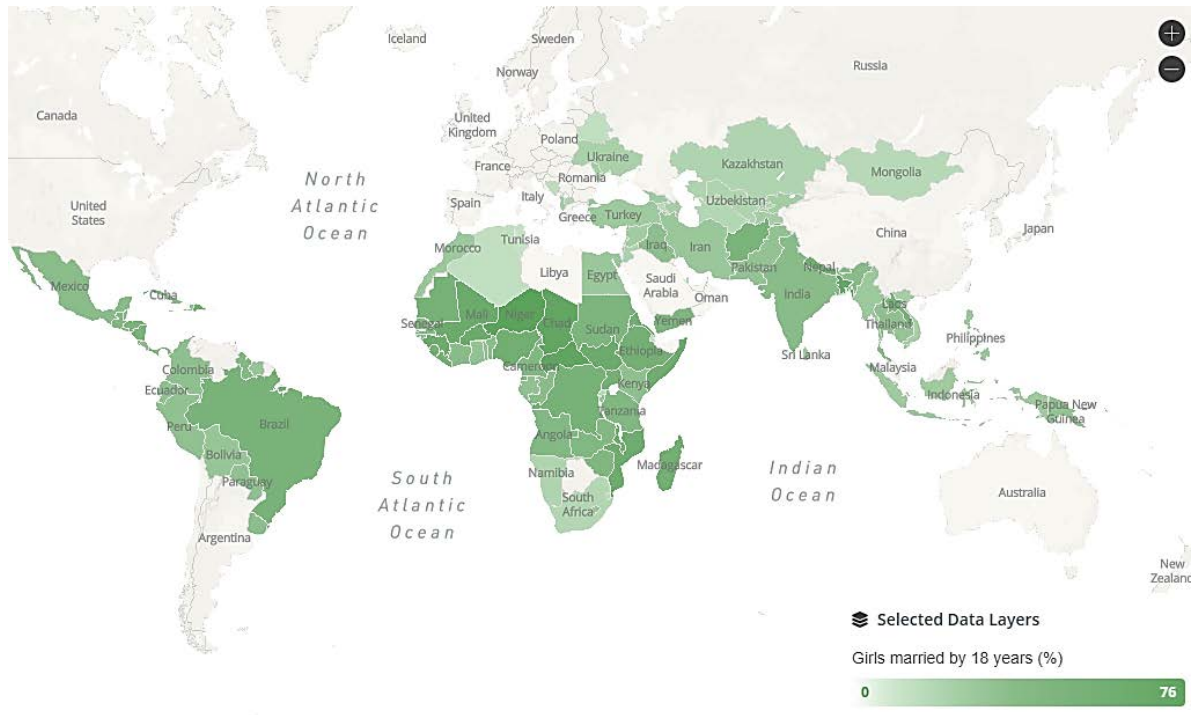
A Sierra Leone tan bon punt la pandèmia va arribar al país, diferents ONGs com *Save the Children* va posar en marxa un programa per donar menjar a nenes vulnerables que viuen en assentaments informals en les zones més pobres del país. I, és que volen evitar l'augment en embarassos d'adolescents que va tenir lloc **durant la pandèmia de l'Ebola al 2014. Llavors, el número d'embarassos en menors va augmentar el 65% respecte anys anteriors deixant a 14.000 nenes embarassades. La majoria d'aquestes nenes havien estat forçades a tenir sexe transaccional a canvi de cobrir les seves necessitats bàsiques alimentaries.**

A Uganda i a Kenya, experts i el respectius Ministres de Salut han fet ressò dels embarassos d'adolescents que han derivat de la convivència de les nenes amb persones que han abusat d'elles o han utilitzat les relacions sexuals com a moneda de canvi per a cobrir necessitats bàsiques d'elles. En el cas d'Uganda, per minorar aquesta situació han creat un Comitè de Protecció Infantil amb la col·laboració d'organismes internacionals com *World Vision* en àrees amb una major incidència.

A Namíbia, el Ministre de Salut i Serveis Socials va demanar a la seva població que disminuís la seva activitat sexual donada la manca d'aprovisionaments de mètodes anticonceptius que el país estava patint a causa del tancament de fronteres. També va expressar la seva preocupació envers a embarassos de noies adolescents que com a conseqüència tant del tancament de les escoles i espais per a joves com de la necessitat econòmica s'aventurin en relacions sexuals no segures.

Una altra conseqüència de les dificultats econòmiques en que moltes famílies es troben en moments de crisi, tal i com informa *Girls Not Brides*, és l'augment de matrimonis infantils. Aquesta entitat que engloba més de 1400 associacions que treballen per a acabar amb el matrimoni infantil, estima que **avui en dia mundialment es casen cada any 12 milions de nenes menors de 18 anys, quasi una nena cada 3 segons. A l'Àfrica central i a l'oest de l'Àfrica Subsahariana es troben 6 dels 10 països on aquesta pràctica té una major prevalença¹, un 40%, és a dir 4 de cada 10 nenes es casen abans dels 18 anys. Níger és el país del món amb una major prevalença de matrimonis infantils: 3 de cada 4 nenes es casen abans dels 18 anys i 1 de cada 3 abans dels 15 anys** (UNICEF, 2020). El següent mapa mostra a través de la degradació del color verd la prevalença de matrimoni infantil, de gris a verd més fosc, representant Níger el verd més fosc amb un 76% de prevalença. Com es pot observar, la majoria de països de color verd fosc es troben a l'Àfrica Subsahariana.

¹ La prevalença de matrimoni infantil és el percentatge de dones entre 20 i 24 anys que han estat casades o unides formalment abans dels 18 anys (UNICEF, 2017)

Figura 1. Prevalença de matrimoni infantil al món. Llegenda: De 0 a 76% de gris a verd fosc.
Font: Girls not Brides, 2020.

Segons l'ONU, **degut a la pandèmia actual les xifres de matrimonis infantils empitjoraran a nivell mundial.** S'espera que en la pròxima dècada hi hagi 13 milions de matrimonis infantils addicionals, tenint-ne lloc 4 milions en els pròxims dos anys (ONU, 2020).

I, és que aquesta pràctica està arrelada a la desigualtat de gènere i les estructures patriarcal així com amb factors de pobresa, falta de nivell educacional i inseguretats econòmiques que s'exacerben durant períodes de crisi com l'actual. A més a més, cal mencionar que en moltes zones de l'Àfrica encara es practica la Mutilació Genital Femenina (MGF) a les nenes abans de casar-les.

Etiòpia, segons *Girls Not Brides*, és el quinze país al món l'índex de matrimonis infantils més elevat al món (Girls Not Brides, 2020). Tot i que segons l'Article 648 del seu Codi Penal aquesta pràctica està criminalitzada, el país compta amb un total de 15 milions de nenes casades essent menors. En les darreres dues dècades, el país ha disminuït el nombre de matrimonis infantils, passant de ser el 60% de la totalitat de matrimonis el 2005 al 40% a l'actualitat i amb l'objectiu de ser eradicat al 2025. Tanmateix, segons els experts aquesta tendència s'està invertint degut al confinament i al tancament de les escoles qui en els darrers anys havia jugat el rol de rastrejador de casos de matrimonis infantils i mediadors amb la legalitat nacional.

A Kenya, el tancament de les escoles va significar per a moltes nenes la clausura dels seus espais segurs on s'havien escapat de la seva família per que els hi volien practicar la MGF o casar-les. Diversos centres escolars han expressat al diari *Daily Nation* que estan preocupats per el possible no retorn de moltes nenes i adolescents a l'escola al reobrir

les escoles, especialment aquelles escoles que han fet també funció d'internat per a moltes joves.

A Sudan del Sud, un país on el 45% de la seva població són menors de 18 anys, 3.1 milions de nens i nenes no poden anar a l'escola perquè el 60% d'aquestes estan destruïdes pel llarg conflicte en el que encara viuen (World Vision, 2020). Segons *UNICEF* el 52% de les dones al país es casen abans dels 18 anys i el 9% abans dels 15 anys, essent Sudan del Sud el sisè país del món amb una major prevalença (*UNICEF*, 2017). A més a més, tot i que la legislació sud sudanesa observa que cap ciutadà menor de 18 anys ha de ser subjecte de pràctiques culturals negatives i doloroses que afectin la seva salut, benestar o dignitat, segons la *Organització Support Peace Development Initiative* entre el mes d'abril i el mes d'agost hi ha hagut 1.500 entre embarassos d'adolescents i matrimonis infantils al país.

Per tal de revertir aquesta situació, diversos grups de dones activistes han estat fent campanyes de sensibilització durant el confinament a diferents zones amb alta incidència de matrimonis infantils i embarassos en adolescents. En aquestes campanyes han recalcat la importància de l'educació per a les nenes i han desmitificat rumors de certs sectors de la població que aquestes s'han de casar abans que acabi la pandèmia. I és que s'han donat casos on la família ha obligat a les nenes a casar-se i embarassar-se per falta de sostén econòmic a casa i per a que el marit pagui els costos escolars.

En conclusió, és necessari, sobretot en èpoques de crisi com l'actual, protegir els drets de les nenes tot assegurant un espai segur per al seu bon desenvolupament. Això implica, necessàriament, gaudir de l'educació primària i secundària completa i no ser forçades directa o indirectament a tenir relacions sexuals o a casar-se. Cal acabar amb el cicle de pobresa que la maternitat infantil implica i assegurar a aquestes nenes el seus drets fonamentals a la salut, l'educació i la seguretat.

Referències:

Biologia Computacional i Sistemes Biològics. Cooperació Universitària per al Desenvolupament. 2020. Disponible en: <https://biocomsc.upc.edu/en/covid-19/development-cooperation>

Organització Mundial de la Salut (OMS). Pulse survey on continuity of essential health services during the COVID-19 pandemic: interim report, 27 August 2020. Disponible: https://www.who.int/publications/i/item/WHO-2019-nCoV-EHS_continuity-survey-2020.1

United Nations Population Fund (UNFPA). Impact of the COVID-19 Pandemic on Family Planning and Ending Gender-based Violence, Female Genital Mutilation and Child Marriage. 2020. Disponible: <https://www.unfpa.org/resources/impact-covid-19-pandemic-family-planning-and-ending-gender-based-violence-female-genital>

Organització de les Nacions Unides Mujeres (ONU Mujeres). Los efectos del covid-19 sobre las mujeres y las niñas. 2020. Disponible: <https://interactive.unwomen.org/multimedia/explainer/covid19/es/index.html>

Girls Not Brides. CHILD MARRIAGE AROUND THE WORLD. 2020. Disponible: <https://www.girlsnotbrides.org/where-does-it-happen/atlas/>

Fons de Nacions Unides per a la Infància (UNICEF). The State of the World's Children 2017 Statistical Tables. 2017. Disponible: <https://data.unicef.org/resources/state-worlds-children-2017-statistical-tables/>

Fons de Nacions Unides per a la Infància (UNICEF). Child marriage, Key Result for Children. 2020. Disponible: <https://www.unicef.org/wca/child-marriage>

Organització de les Nacions Unides (ONU). Millones de mujeres sufrirán embarazos no deseados durante la pandemia de coronavirus. 2020. Disponible: <https://news.un.org/es/story/2020/04/1473572>

World Vision. 1.9 million South Sudanese children despair over closure of schools due to COVID-19; mothers worried of the future. 2020. Disponible: <https://www.wvi.org/stories/south-sudan/19-million-south-sudanese-children-despair-over-closure-schools-due-covid-19>

Des del grup de recerca BIOCROM-SC de la Universitat Politècnica de Catalunya per una banda estem en contacte amb diferents grups de recerca i oficines governamentals per tal de treballar conjuntament en la predicció de l'evolució de la pandèmia COVID-19. Per altra banda portem a terme un seguiment dels mitjans de comunicació de 35 països africans i 9 països llatinoamericans complementats amb entrevistes a especialistes en les zones estudiades.

<https://biocomsc.upc.edu/en/covid-19>